

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**In Titi Livii Patavini, Historiarvm Ab Vrbe Condita Libros,
Qvi quidem exstant, omnes, Observationes**

Godelevaeus, Wilhelm

Francofurti, 1609

In Librvm XXI. Historiæ Livianæ, Qvem Alii Decadis Tertiæ Librvm Primvm
vocant, annotationes ex variis hinc inde auctoribus collectæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69254](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-69254)

**IN LIBRVM XXI. HISTORIÆ LIVIANÆ, QVEM ALII
DECADIS TERTIA LIBRVM PRIMVM
vocant; annotationes ex variis hinc inde au-
ctoribus collectæ.**

A [Ngorum ferme nouem] Florus libro secundo puerum habet. Probus in vita Annibalis Liuio astipulatur. & puerum nouem annorum vocat. Vt & Polyb. lib. 2. & 3. Solus auctor de viris illustribus. ca. 42. non novem, tunc annos natum Hannibalem scribit, sed unde decim, non sine mendaci-
cione, ut Magius ibi recte annotavit.

**Ponorum
in iuram
de mori.**
A [Altaribus admodum] Videlicet ut deos huini rei testes faceret, facta autem hæc sunt eo tempore, quo in Hispaniam profecti parabat Hannibal. Notabis autem Ponorum morem, qui iurari per iuram, modo ad Deorum aras sacrificio perfacto, aram & iacu tangentem, vel agnum iuxta, deum silicem tenentes, Deos hominesque contestabantur, scientes faltem que Iupiter eos quoque feriret, quemadmodum ipsi agnum percussent. Vide Alex. ab Alex. lib. 5. c. 10.

**Talibus sacrificiis Nam veteri more à iurantibus & sacrificantibus atque teneb-
tur. Vnde Virgil 4. A. neid.**

Talibus orantem dictis, arasque tenentem,

Audit omnipotens.

Varro rerum diuiniarum libr. 5. aras dicit primum anfas dictas, quod esset necessarium eas à sacrificantibus teneri. vide Macrob. lib. 3. cap. 2. Ab his qui ad aras configabantur, are tenebantur apud Hebreos. Solabant etiam quid aras confugiebant, aras amplecti, ut apud Plutarchum in Timoconte animaduertere licet.

H [Item fera populo Romano] Odium in Romanos perenne iuravit, vt inquit auctor de viris illustribus, cap. 42. & vt eodem summum perpetuum in Romanos fore significaret, inflictio in terram pede, suscitatoque pulvere, tunc demum inter Carthaginenses & Romanos bellum finem fore dixit cum alterna pars in habitum pulueris effici redacta. Vide Valerium Maximum lib. 9. cap. 3. Silium Italicum lib. 1.

**Romanos tercias atque undas comparet atq.
Ferro ignique sequas, Reteaque fula revolum,**
Non superi mibi, non Martem conserua patia.
B [Amicilari] Cognomento Barchæ. Fuit vero is vir prestantissimus, & rei militaris petitissimus, cuius facta leges apud Plutarch. in Hannibale. Val. Max. lib. 1. c. 7. Front. lib. 3. c. 16. Item lib. 1. c. 1. & lib. 2. c. 4. Volater. lib. 14. c. 3. v. 1. ban. comment. Orosium lib. 4. c. 9.

Sicilia Sardinique amissa Quintus enim Luctatus Catulus trecentis namib. aduersus Carthaginenses profectus, sexcentis eorum nauibus apud Agates insulas depressis, pacem petentibus, hac conditione concessit, ut amicilam inde Romanis & Carthaginensibus esset, & cum prorsus tota Sicilia abficerent, neque deinceps bellum Hieroni inferrent, neque contra Syracusianos eorumque socios arma mouerent, captivos omnes sine pietate redderent, tamen conditiones Romanis admittere noluerunt, nisi praeterea ab omnibus insulis, quæ inter Siciliam & Italiam essent, abstinerent, milleque talents præsumma adderent.

H [Offirale Aufidius regulorum] Adrianus Tornebus lib. 13. aduers. cap. 18. pro aufidio, hospitium legendum esse censet, quod hospitium apud antiquos præstissima re-
cessitudine.

cessitudinis lege homines deuinciret. & pro sanctissimo fædere iniuolatoq; censetur. Cum n. multæ sint nec sibi dines & vincula, quib. homo homi- ni iungitur nullū tamen propemodum maiore religione sibi sanxit vita, quā hoc, quod hospitale vocatur, de quo tanta ab initio recepta opinio, ut ad illud vim sicutum iouem ē cœlo lapium virtutis fabulata sit, vnde & Virgil. & neid.

Iupiter, hospitibus nam te dare sis a loquenter.

Et Ouid. in *Metamorph.*

Ante fore herum stabat lous hospitis aræ.

Et prof. &c. perfacile fuit tam vicinam vocem deerare, vna tantum ex que eiusdem iōni syllaba differentem.

Baberus enim quidam Iustinus libro ultimo, à seruo Hispani coiusdam vici- scense in iustam dominum necem interfecum scribit, Polybius vero lib. 2. scri- ptum reliquit. Hædrubalem eum spatio annorum 8. in Hispania maniflet, tamen noctu per infidias à Gallo quodam priuatarum inimicitarum causa fuisse interfecum.

Iberus annis 1. Hispaniæ fluvius, qui nauigabili commercio dines, ortus in Cantabris, hanc procul oppido Iulobricta, nauium per 260 passuum millia capax propter quem vniuersam Hispaniam Græci Iberiam appellarunt, ho- die Ebron vocatur, Oliuarii teste.

Tarunigni. Ex minimis initii maxima, & saxe parvæ res magna- rum rerum momenta trahunt, vt Liuius alibi loquitur. Sic & Thucyides,

ἐπειδὴ τὰ πόδα.

Maior pari melioram vien. Plurimum calculus vincit, Sic & Plinius in episto- lis queruntur, numerari tententias, non expendi.

Ingenio vita agnabant. Virtus namque magna, ut virtutes à magna indeole proferti coniueantur. Prout Plato scriptum reliquit, referente Plutarcho in proemio in Demetrum & Antonium. Vnde & Seneca scriptus, nullum esse magnum ingenium sine mixtura dementie.

Hormandica. Ram Torneb. lib. 13. aduer. cap. 18. esse putat, quæ hodie Sal- mantica vocatur, gymnasio floret in Hispania.

Sagum. Saguum oppugnari Saguntum à Sagunto Herculis filio nomen accipiens,

quod Silius Italicus lib. 1. Zazuntum appellat. De hoc Strabo lib. 3. cap. 3. Plin. lib. 4. cap. 3. lib. 7. cap. 3. lib. 15. cap. 18. & lib. 35. cap. 12. Mela lib. 2. cap. 7. Volater- ran. libro. 2. cap. 5. Geographiz. Nunc autem eius loci ciuitas, teste Oliuario,

Morinde est.

Tragula grauiter illus. Tragula dicitur tanquam trabula, ut tradit Tornebus. lib. 22. aduer. c. 13. Erant vero tragula duplices generis, quadam enim tor- mentum mittebantur, quadam vero manu. vt idem Torneb. lib. 7. c. 12. tradit. il- le atrociter faciabant, ac plerunque scutum aut corpus transuerberabant, vnde & tragularii dieti, qui eas è tormentis iaciunt. Vide etiam prouerbium: Tragulan iniiceret.

Catapultis balistisque. Catapulta non tantum tormentum erat, sed & telum, vt tradit Torneb. br. 15. aduer. cap. 1. Et eadem quoque ratione balistam v- ta.

Catapulta.

Olateo mense. Variant hic auctores. Plutarchus, Orosius, & Eutropius, Li- uio astipulantur. Florus lib. 2. cap. 6. nono denum mense deditum Saguntum scribit. Auctor de viris illustribus cap. 42. nra sex menes euerium scribit. Qua de re leges quoq; Augustinū lib. 3. ca. 20. Val. Max. lib. 6. ca. 6. Ciceronē in Philipp. Silium Italici lib. 1. Et prouerbium apud Eratium: Saguntina famæ,

Cetratus missi in Africam. Liuius infra lib. 8. Peltam cetera haud dissimilem esse ait; Et lib. 1. bellum Macedonici, Cetratos Peltistas vocatos testatur. Est au- tem cetera, ut omnibus norum est, scutum parvum, licet Probus in vita Iphi-

Cetratus.

Peltista.

Cetra
Pelta. cratis parvam scutum, sive clypeum minus significare videtur, peltam vero minus.

Euna praecepit diu p[ro]ague] Torneb. lib. 13 aduersus cap. 12. derupta legendum est
putat. Nam multis locis inolevit error iste, vt di pro de vicana quadam opta
subierit per obreptionem. Derupta autem sunt deo sum rapt.

In promontorio quodam] Promontorium hic eminens & editissimum in alpibus.
iugum appellatur, cum alias promontoria sint prominentes in matutinis,

Torneb. lib. 11. aduersus cap. 18.

Necabantur interdum] Tornebus loco praetallato fecabant legit, pro ne-
bantur. Hoc enim est, quod *diengwari* Polybius dicit, & pro infimam insi-
mam. Nam & firmam illam niuem dicit Polybius.

Inde ad rupem minorem] Tornebus minorem legit, Polybius enim sci-
bit, *λόγον περὶ τῆς οἰκουμένης, καὶ μόνον οὐκοῦντις* vocat. Interpretatur autem mu-
nificē, per rupem viam aperte, viamque in ea munire, & tanquam struere, eam

Munificē. cadere, & in ea opere labore que militari complanare, & exquirere iter aut do-
cens deprimere & declivie reddere molli anfractu. Itaque qui aggredi inci-
unt, fossas aperiunt, vias manuunt, militia munitores vocantur. Effe autem

ita legendum ex eo etiam apparet, quod longe hinc scribitur: Et quis
Putrefacie data. *municando fessis hominibus triduo dat.*

re fasa. *Saxa putrefaciunt*) Saxa putrefacate acero, est acero, faxa soluere & frangere.

Saxorum n. torridorum & carentium insulsum acerum compages & nexus
resoluit & laxat, quod putrefacere appellat Tornebus loco praetallato.

Alpibus superatis] Sunt qui Hannibalem per causam quandam viam ac ma-
nufactam, ad salutem Augustæ Casaleæ peruenientia potuerunt, cum tamen ex aliis
austoribus modo artificio Alpes frigescere conficerent. Vnde recentiores scribunt,
per montem Iouis venisse, quem vulgo Cimisum vocant, Gebennas vetus
tendentem. Ad huius autem rei pleniorum intellectum lege quæ scripta Ag-
gidius Tschudus ca. 32. De præcia ac vera A' p[ro]pria Rhetia, & apud veteres Poly-
bius lib. 3. vbi quæ de incredibili Alpium a' p[ro]prietate & itineri, nullante Han-
nibalem p[ro]pter quam Heiculi tentato, narrantur, mendacio non certe sit.
Satis enim constare Gallos Rheni accolas, non semel neque bis ante id tem-
pus in Italiam venisse, &c. Plin. vero lib. 36 c. 1. Hannibalis per alpes transiit
in portento prope à maioribus habitum scripsit.

Plures tradidere aut[or]es] L[ucius] Iulius attipulatur. Plinarchus: Itidem Orosius libro
4. c. 14. Eutropius lib. 3. c. 2. Plin. lib. 16 c. 5. Val. Max. lib. 5. c. 4. Florus lib. 2. c. 6.
Iouem *lapidem* *suntare,* Sabell lib. 2. Ennead. 5.

Agnim lana] De hac iurisfundi formula ante dictum est: Vide tamen &
ea quæ scribit Cæl. lib. 21. c. 15. vbi explicat quid sit Iouem lapidem iurare.

Luna pernos erat] De Variis Lunæ permutationibus quas phæses vocant, Cæ-
lius lib. 20. c. 7. lectio[n] antiqu. Horatius Noctilucam lunam vocat, nocte lu-
centem, lib. 4. carminum, Ode 5.

Praconium quid? *Praconum missum*] Id est, missi præcones, quidelectos carent. Alias vero
præconium est præconis merces, vt ex Catone ostendit Torneb. lib. 10. aduersus
Haßtorū cap. 18.

Lanunii hastam se communisse] Hastas in veteribus memoriis regii fastigi in-
signe diadematis loco fuisse, & à rerum origine deorum immortaliis vice
cultas: Ex cuius ritus memoria diu quoque custoditum, vt deorum simula-
chris adderentur. Hinc hastas motas toutes prodigiis loco habentur, vt hic, & li-
re prodi- 40. vide Cælium lib. 21. c. 16. lect. antiqu.

alia procurandis] Solitos esse veteres plerunque prodigia & portenta sic
procurare, vt exurerent lignis infelicitibus. tradit Macrobius. Solebant etiam
ea in ultimas terras dicere de portanda esse, & in mare deferenda, vt legimus
femini-

teminates delatos & demersos, quod & prodigiis alii faciebant. Torneb.lib.
18. aduersar. cap. 11. Sacrificium itaque quod irad depulsionem & expiationem
nem portentorum, proceratio dicitur, & ea gratia rem diuinam facere est
monstra procurare.

[Initia operata sunt]. Peculiaria factorum verba fuerunt, inter quae & ver-
bum, opertor, recenset Gysaldu斯 historiæ Deorum syntagmate 17. Accidem-
tere significat, quod rite sacrificare, vnde Virgil.

Sarta refert Ceror, latit operata in herbis.

Et alibi:

-- operata nesciuntur.

Sic & Plantus: Ut isthac operatio crimen expiat.

Mariim in nauem haberet] De hac lege loquitur etiam Cicero actione 7. in Nauem
Verrem: Eam autem postea in Iuliam de repetundis Cæsar dictator transfluit. Nam ex lege Iulia repentina Senatoribus naues habere non licuit, haere
ut inquit Scavola l. his qui naues, ff. de vac. & excusat. mun. Lex vero Iulia non licet
interdicit tantum naue maritimis non fluvialibus, ut enim ex initio, Leg. 1. ff. ref.
de vac. mun. liquet, tota ea lex de naubus maritimis accipienda est. Idque
ideo constitutum est, ut quartus & prædationes cohibeantur, quemadmo-
dum M. Tullius indicat. Nam Senatoribus fundos maritimis habentibus ad
fructus deportandos capacem nauem in Italia habere licuit, prout annotat
Cuiacius lib. 6. obliterat. cap. 33.

[Paludatus] Confites enim paludosos vrbe exire solitos, supra quoque an-
notauimus. Paludamenta autem picturam ad viuum ex Romanorum mar-
moribus expressam inuenies apud Lazarum Bayfum in fin. cap. 11. in L. Ve-
tus. ff. de auro & argen leg. Paludamentum vero vestem Imperatorum esse
scribit Tranquili in Cæfare. Blond.lib. 9. Rom. triumph. Alexan. ab Alex.lib. 2.
cap. 3. & lib. 5. cap. 18.

IN LIBRVM XXII.Q VI AB ALIIS DECADIS TERTIÆ SECUNDVS DICITVR, ANNOTA- TIONES.

Thrasymenique lacum] Lacum in Perusino, qui à Thrasymeno puer, Thrasy-
menus & gedam nympham rapuisse Poeræ fixerunt, dictus est. Quindecim millia Romanorum] Orofius lib. 4. cap. 15. & Eutrop. viginti locis.
millia Romanorum cum consule cæsa, & sex millia capti scribit: iuxta Valer. Clades ad
autem Max.lib. 1. cap. 6. quindecim tantum millia cæsa, sex capta, 20. vero fu-
latura dicuntur. De quo etiam Cicero lib. 1. de diuinat. Plin.lib. 2. c 85. Frontin. Thrasy-
lib. 2. c. 6. lib. 2. cap. 6. & lib. 4. cap. 7. Valerius lib. 3. cap. 7. Ouid.lib. 9. Faſt. Silius Italicus lib. 5. per totum. &c.

[Per occupatum armis Tunicii] His verbis Liuius clare ostendit, non semper Presen-
necessarium fuisse eius, qui Dictator diceretur præsentiam. Idque apertius ita docet
superius lib. 8. vbi scribit L. Cornelio, quia ne eum quidem in Sam- qui dicta
num ingredium renocari ab impetu belli placebat, literæ missæ, vt dictato- tor [dice-
re] comitorum causa diceret.

[Prodictatorem] Propter quod legitimate creatus non esset. Nam eius di- nime ne-
cendi potestas penes consules, non autem penes populum erat, vt Liuius fa- cessaret, pe conmemorat. Vnde quoque prodictator dictus, L. tianus Sylla & C. Cæsar Prodi-
post hæc tempora præter patris motem, primi à populo Dictatores alter in- flator,
terrege L. Valerio Flacco, alter vero M. Lepido prætore comitia habenibus
creati. Reliqui omnes Dictatores à consilibus creati sunt.

[M. Minutium Rufum] Hominem ferocem, importunum, temerarium, Minutum
lingua immodicum, studium, auramus exercitus semper quarentem, & Fa- R. fuit.

LL. 5 bii